

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ТА ОСОБЛИВОСТІ ГЕОПРОСТОРОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Сучасні процеси реформування національної освіти торкнулися без винятку усіх її сфер. В останній час, особливо кардинальні зміни відбуваються у сфері професійної (професійно-технічної освіти). Ця галузь вимагає ґрунтовних підходів щодо її реорганізації та оптимізації відповідно до реалій сьогодення. Це викликано цілою низкою факторів. Серед ключових варто відзначити трансформацію економіки України та її переорієнтацію на новітні вектори виробництва й сфери послуг. Наслідком таких складних та динамічних процесів є суттєве оновлення запитів на ринку праці. З одного боку, відпала необхідність у цілій низці робітничих професій, а з іншого – надзвичайно зросла затребуваність у нових.

Такі тенденції стали особливо актуалізованими у регіональному вимірі. Це викликано тим, що сьогоднішня концепція розвитку будь-якої сфери освіти має базуватися на регіональному принципі. Професійна освіта Тернопільської області має власні специфічні особливості розвитку, які варто розглянути також і з суспільно-географічних позицій. Це покликано необхідністю напрацювання комплексних дієвих механізмів її подальшого успішного розвитку.

Професійна (професійно-технічна) освіта є складником української системи освіти, де людина може оволодіти знаннями, уміннями і навичками за певною професією. Здобути робітничу кваліфікацію можна в ліцензованих закладах професійної освіти. Серед типів таких закладів найбільш поширеними є професійні училища, ліцеї, центри, навчально-курсіві комбінати тощо. Важливою перевагою професійної освіти є її гнучкість та швидка реакція на запити ринку праці: нині пройти навчання в закладах можуть не лише вчорашні випускники шкіл, а й дорослі, які хочуть підвищити кваліфікацію або змінити професію. Навчання може відбуватися як за повним, так і за скороченим циклом. Тож здобуття професії може тривати від кількох місяців до 3-4 років (для тих, хто одночасно з професією здобуває повну загальну середню освіту). Після цього є реальна можливість працевлаштуватися [7].

У законі України «Про професійну (професійно-технічну) освіту» зазначається, що професійна (професійно-технічна) освіта є комплексом педагогічних та організаційно-управлінських заходів, спрямованих на забезпечення оволодіння громадянами знаннями, уміннями і навичками в обраній ними галузі професійної діяльності, розвиток компетентності та професіоналізму, виховання загальної і професійної культури. Система професійної (професійно-технічної) освіти складається з закладів професійної (професійно-технічної) освіти незалежно від форм власності та

підпорядкування, що проводять діяльність у галузі професійної (професійно-технічної) освіти, навчально-методичних, науково-методичних, наукових, навчально-виробничих, навчально-комерційних, видавничо-поліграфічних, культурно-освітніх, фізкультурно-оздоровчих, обчислювальних та інших підприємств, установ, організацій та органів управління ними, що здійснюють або забезпечують підготовку кваліфікованих робітників [4].

Сучасна система професійної освіти Тернопільської області пройшла декілька історичних етапів свого формування, функціонування і розвитку. Під час першого етапу (1940-1959 рр.) відбулося формування системи трудових резервів кваліфікованих робітничих кадрів. Другий етап (1959-1991 рр.) позначений повноцінним становленням системи профтехосвіти та унормуванням типізації закладів [5]. Під час третього етапу (1991-1996 рр.) відбуваються пошуки оптимальних моделей функціонування системи професійної освіти. Із 1996 року розпочинається четвертий етап. Від цього часу і до сьогодні здійснюються заходи з реформування цієї галузі, що надзвичайно стало актуальним у 2020 році, коли почалась робота над новим законопроектом про професійну освіту. Загалом, динаміка кількості закладів професійної (професійно-технічної) освіти у зазначений період говорить про відносно позитивні тенденції реалізації зазначених реформ (Рис. 1).

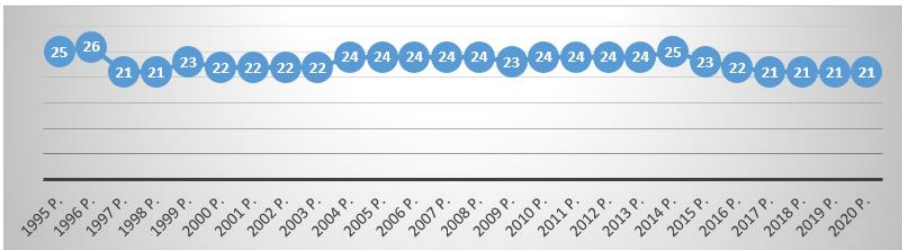

Рис. 1. Динаміка кількості закладів професійної (професійно-технічної) освіти в Тернопільській області впродовж 1995-2020 рр. [2]

Крім історичних особливостей формування регіональної системи професійної освіти на її сучасний стан та розвиток впливає ціла низка факторів. Серед найважливіших доцільно відзначити демографічні, соціально-економічні, юридичні та інші.

У 2020-2021 навчальному році мережа професійної (професійно-технічної) освіти Тернопільської області була представлена 21 закладом [8]. Серед них: 7 вищих професійно-технічних училищ, 7 професійних ліцеїв, 2 професійно-технічних училища, 2 відокремлені структурні підрозділи закладів вищої освіти, 1 професійний коледж, 1 філія професійно-технічного навчального закладу та 1 центр професійно-технічної освіти. Структура закладів професійної освіти Тернопільської області за типами наведена на рис. 2.

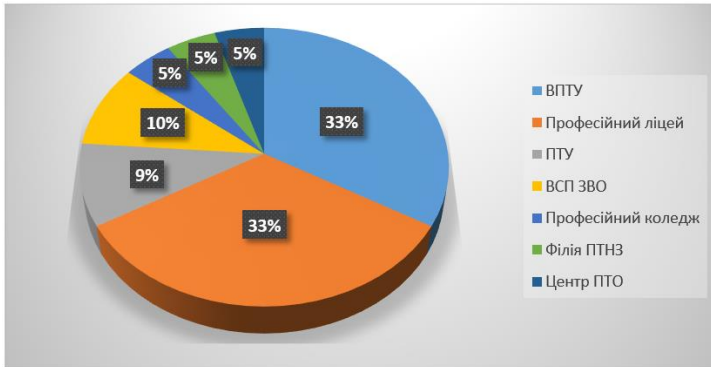

Рис. 2. Структура закладів професійної освіти Тернопільської області за типами, у % [8]

Крім того, згідно даних Єдиної державної електронної бази з питань освіти у Тернопільській області чинну ліцензію на надання послуг у сфері професійної (професійно-технічної) мають 27 закладів [3].

На кінець 2020 р. кількість учнів та слухачів у закладах професійної (професійно-технічної) освіти регіону складає 7,4 тис. осіб. У цьому ж році до даних закладів було прийнято 3,7 тис. осіб, а випущено 3,2 тис. Найбільше учнів традиційно налічується у Технічному коледжі ТНТУ ім. І.Пулюя, Кременецькому професійному ліцеї та Тернопільському вищому професійному училищі сфери послуг та туризму.

Освітній процес в закладах професійної освіти області забезпечують 1062 педагогічні працівники. З них старші майстри та майстри виробничого навчання складають 41%, викладачі загальноосвітніх дисциплін – 27%, викладачі дисциплін професійно-теоретичної підготовки – 13%, інші педагогічні працівники – 14%, директори та заступники директорів – 5%.

Найбільш затребуваними професіями на ринку праці області є такі: водій автотранспортних засобів, продавець, тракторист-машиніст сільськогосподарського виробництва, кухар, в'язальник схемних джгутів, офіціант, муляр, слюсар-ремонтник. Також активно відбувається впровадження елементів дуальної форми навчання у закладах професійної освіти Тернополя, Збаража та Підволочиська. Найкращі показники виконання регіонального замовлення демонструє Підволочиський професійний ліцей, а працевлаштування випускників – Тернопільське вище професійне училище сфери послуг та туризму та Підволочиський професійний ліцей.

У закладах професійної (професійно-технічної) освіти області функціонують навчально-практичні центри, створені з метою реагування на сучасні запити ринку праці. Всього діє 8 центрів, 3 з яких розташовані у Тернополі та по 1 центру у Кременці, Бучачі, Борщеві, Шумську та Заводському. Галузева спрямованість центрів представлена будівництвом, транспортом, легкою промисловістю, машинобудуванням,

електроенергетикою та електромеханікою, сільським господарством.

Заклади професійної (професійно-технічної) освіти розміщені нерівномірно на території Тернопільської області. Найбільша їх кількість сконцентрована у місті Тернопіль, який володіє найбільшим освітніми потенціалом та широкими перспективами працевлаштування випускників. Тут діє 6 закладів, що становить 29% від усіх закладів професійно-технічної освіти регіону. Загалом у Тернопільському районі функціонує 11 ПТНЗ, що становить понад половину усієї мережі регіональної системи професійної освіти. Крім обласного центру заклади функціонують у містах Збараж, Зборів, Скалат, Підгайці та смт Підволочиськ.

У Кременецькому районі діють професійно-технічні навчальні заклади у Кременці, Почасві, Шумську, Вишнівці. У Ланівцях наявна філія Державного навчального закладу «Тернопільський професійний коледж з посиленою військовою та фізичною підготовкою». Також ще 5 закладів розташовуються у Чортківському районі, а саме: у Борщеві, Заліщиках, Бучачі, Хоросткові і смт Заводське.

Показник щільності закладів професійної освіти в розрахунку на 1000 км² у Кременецькому районі складає 1,9, у Тернопільському – 1,8 та Чортківському – 1,0. Важливо відзначити, що лише у 16 територіальних громадах із 55 функціонують заклади професійної освіти. Немає жодного осередку професійної освіти у сільській місцевості.

Сьогодні для забезпечення якісного професійного навчання учнів і слухачів, підготовки відповідно до вимог ринку праці висококваліфікованих, конкурентоспроможних робітничих кадрів існує потреба у залученні до цього процесу місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ, організацій та їх об'єднань, незалежно від форм власності та підпорядкування на відповідній території [6]. Крім того, необхідно розробити, в рамках сьогоденної реформи професійної освіти, алгоритм вдосконалення мережі її закладів. Це сприятиме забезпеченню оптимальних показників територіальної доступності надання освітніх послуг здобувачам професійної освіти.

Список використаних джерел

1. Вірченко П. А. Просторова організація системи освіти регіону (на прикладі Харківської області): автореферат дис. ... канд. геогр. наук: 11.00.02. Харк. нац. ун-т імені В. Н. Каразіна, 2010. 20 с.
2. Головне управління статистики у Тернопільській області.
URL:<http://www.te.ukrstat.gov.ua/files/O/O3.htm>.
3. Заклади професійної (професійно-технічної) освіти. Тернопільська область.
URL:<https://registry.edbo.gov.ua/profesiyno-tekhnichna-osvita/61/>
4. Закон «Про професійну (професійно-технічну) освіту».
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80#Text>.
5. Ничкало Н.Г. Трансформація професійно-технічної освіти України. К.: Педагогічна думка, 2008. 200 с.
6. Обласна програма розвитку та підвищення професійної освіти на 2018-2022 роки.
URL:<http://te-rada.org/?id=300>.
7. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України.
URL:<https://mon.gov.ua/ua/tag/profesiyno-tekhnichna-osvita>

Когут В.
*магістрант I курсу
спеціальності 014 Середня освіта (Географія)
Науковий керівний – доц. Варакута О.М.*

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ГЕОГРАФІЧНИХ ПОНЯТЬ

На сьогодні методика навчання географії зазнала стрімкого розвитку, до якого долучилася значна кількість вчених та педагогів-методистів, зокрема: О. Варакута, Л. Вишнікіна, Т. Герасімова, О. Діброва, С. Кобернік, Н. Муніч, Т. Назаренко, О. Супричов, О. Топузов та ін.

Значущість курсу географії в тому, що в процесі його вивчення учням надається можливість ознайомитися із реаліями життя суспільства у навколишньому середовищі в усіх його проявах і взаємозв'язках.

Саме цей курс розкриває фізичні, соціальні та економічні підходи щодо характеристики тих чи інших природних і суспільних явищ. При чому досить важливою його складовою є засвоєння учнями знань у формі фактів, уявлень, понять, закономірностей, теорій та формування предметних умінь і навичок, що сприяють формуванню компетентностей в учнів.

Т. Герасімова у своїх працях акцентує увагу на тому, що фундаментом усього географічного змісту є система географічних понять, яка ніколи не повинна втрачати свого значення, оскільки без них не буде розуміння сутності багатьох важливих речей, що розкриваються в процесі вивчення географії.

«*Поняття* – це абстрактна форма мислення, зміст якої в цілому визначається загальними суттєвими ознаками предметів і явищ, на основі яких воно формується, та відношеннями між ними» [2]. Поняття, як логічна категорія, характеризується двома взаємопов'язаними і взаємопротилежними категоріями: змістом і обсягом. Зміст – це сукупність істотних ознак, взаємозв'язки між якими утворюють структуру поняття, а обсяг – це кількість предметів і явищ які охоплюються даним змістом. Система географічних понять утворює фундамент географічної освіти в школі.

Географічні поняття за змістом поділяються на фізико-географічні, економіко-географічні; за обсягом – на одиничні та загальні.

Поняття позначається терміном у вигляді слова чи словосполучення. Цей термін входить у поняття, але воно не зводиться до терміна. Сам результат засвоєння понять відображається у таких формах, як: знання понять та правильне оперування ними.

Супричов О. у статті «Особливості формування країнознавчих понять в шкільних підручниках географії» [4], зазначає, що організація процесу формування понять передбачає такі аспекти: визначення роду понять,